

Jannewietske de Vries over het begin van Culturele Hoofdstad

Jannewietske de Vries is een vrouw met een missie, in het najaar van 2007. Als kersvers gedeputeerde wil ze de cultuur in Fryslân openbreken. Daar past een ambitieus project bij: Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018. Acht jaar later blikkt ze terug op haar wittbroodsweken als gedeputeerde.

● Bauke Boersma ● Marchje Andringa, Ronald Talma

It fenomeen kulturele haadstêd? Ik wist amper wat it krekt wie", bekennt Jannewietske de Vries als we samens in Café de Bak - Blokhuispoort, Leeuwarden - terugblikken op de eerste maanden van haar periode als gedeputeerde. „Mar ik socht nei in katalysator, in punt om de boel oan 'e gong te krijen. Ik woe in brege slaan nei in nije generasje en kulturele haadstêd koe dêrby helpe.“

We kereen terug naar de zomer van 2007. De Vries is net benoemd als gedeputeerde. Ze is ambitieus. Ze wil niet alleen op de winkel passen maar echt iets voor Fryslân betekenen. Binnen het college van GS heeft ze steun voor haar culturele hoofdstadplannen. In het coalitieakkoord Iepen en Eigen, dat PvdA, CDA en ChristenUnie hebben gesloten, blijft die ambitie echter nog onvermeld. De uitwerking in een beleidsstuk volgd in 2008 als de cultuurnota Finsters Iepen wordt opgesteld.

In de beslotenheid van het provinciehuis praat De Vries in de zomer van 2007 volop over haar ambitie. Dat doet ze met een handje mensen. Ze noemt Jochum Admiraal, Edith Nobel en Marijke Koskam. Die laatste twee zijn net als De Vries klein van gestalte. „Drije lytse famkes dy't oan de basis steun ha fan Jouwert 2018. Dat fyn ik moai.“

Broerkerk
De Vries besluit in het najaar met haar verhaal naar buiten te komen. Ze kiest hiervoor een belangrijke gebeurtenis in de Friese cultuurwereld, de uitreiking van de Gysbert Japicxpriis. Die literaire prijs is in 2007 gewonnen door schrijver Josse de Haan. De uitreiking vindt plaats op zaterdag 25 oktober in de Broerkerk in Bolsward. De Vries: „Ik kin dy dei noch skerp foar de geast krijen. It wie hiel kâld. Yn de Broersterjerk hie elkenien de jas oan. Boargemaster Vroegindewijf fan Boalsert wie der goed op klaaid, wit ik noch.“

Zelf draagt ze niet meer dan een jurkje en een jasje. Maar de kou deert haar niet. Als ze eenmaal achter het spreekgestoelte staat, valt er iets van haar af. Ze is in haak element en geniet. Voor het eerst spreekt Jannewietske de Vries in een openbare bijeenkomst over haar droom. „Fryslân kulturele haadstêd fan Europa yn 2018“. Terugblikkend: „Ja, it wie doe noch Fryslân. Ljouwert kâld letter. Mar dat makke foar it ferhaal neat tit. It gie om de ambysje.“

Meertaligheid
We pakken de Broerkerk-speech er nog eens bij. Ze heeft hem zelf geschreven, vertelt ze. Dat deed ze eigenlijk altijd, en zeker als ze iets belangrijks voor het voetlicht wilde brengen. De toespraak staat vol met woorden en begrippen die in de jaren erna voortdurend zouden

Fia keunst en kultuer kinst echt wat feroarje yn it libben fan gewone Friezen. Dêr bin ik fan oertsjûge

terugkeren. De Vries breekt op 25 oktober 2007 een lans voor meertaligheid, voor een open, op de buitenwereld gerichte houding, voor zelfbewustzijn, beweging en vernieuwing. Ze spreekt er over cultuur in Fryslân „en dat is breder as de Fryske taal en kultuer“.

Kritisch is ze ook, blijkt uit de toespraak. „Ik sjoch net in sterk kultureel profyl. Want wat is it kulturele ferhaal fan Fryslân, en dan ha ik it wer oer kultuer yn brede sin. Sit dat yn 'e ferbining fan lûnskîp en keunsten? Of binne der

mear of hiel oare dingen oan te wizen? De kommende moanonen wol ik graach mei elkenien dy't'r dêuten oer hat yn petear.“

Ze houdt de aanwezigen voor dat het haar gaat om „de ferbylding fan Fryslân“. Ze ziet de provincie „as ien kultureel gebiet fan 650.000 ynwenners: in metropool fan talint. As wy dat ferhaal, dat kulturele profyl skerp krijen, dan kin de provinsje dêr in programma ûnder lizze. Opbouwend nei Fryslân kulturele haadstêd fan Europa yn 2018.“

Het ver gezocht is geformuleerd, de stip op de horizon is gezet. De Vries, acht jaar later: „Dat momint yn 'e Broersterjerk krij fansels foarl besjutting troch de útkomst. Ljouwert is kulturele haadstêd wurden. Dêrtroch kinst sizze: it is yn Boalsert begûn.“

Schrijvers
Van die uitkomst hebben de aanwezigen in de Broerkerk uiteraard nog geen weet. Onder het gehoor bevinden zich veel schrijvers en andere vertegenwoordigers uit de Friese literaire wereld. De herinneringen aan de bijeenkomst lopen uiteen.

Jelma Knol, destijds werkzaam bij de Fries Pers Boekery, herinnert zich veel van de bijeenkomst, maar niet dat De Vries er heeft gesproken over culturele hoofdstad. „Is dat sa? Dêr wit ik neat mear fan.“ Schrijver Piter Boersma, in 1998 zelf winnaar van de Gysbert Japicxpriis, herinnert zich wel dat De Vries in Bolsward heeft gesproken over haar ambities voor 2018. Hoe hij daar toen op heeft gereageerd is hem ontschoten. „Miskien was skeptysk, lykas de measte minsken. Ik wit noch wol dat De Vries it ferhaal mei in soad entûsiasme en oertsjûging brocht. Se leauwde der echt yn, dat koest wol fernimme.“

Kunsthistoricus Huub Mous, ook aanwezig, publiceert een dag na de prijsuitreiking een weblog over de bijeenkomst. Mous moppert over de

Curriculum vitae

Naam

Jannewietske de Vries (Bitgummole, 1961)

Opleiding

Onderwijskunde en rechten (Rijksuniversiteit Utrecht, Rijksuniversiteit Groningen)

Werk

2000-2007
directeur Algemene Zaken, gemeente Leeuwarden

2007-2015

gedeputeerde Provincie Fryslân, met in haar portefeuille onder meer taal, media en cultuur, kennis, innovatie en onderwijs, recreatie en toerisme.

Bestuursfuncties

Eerder
Bestuurslid Vereniging Friesche Elf-voorzitter Iepenloftspul Jorwert

Huidig

Stichting Eleven Fountains
Stichting Waddensummer/Sense of Place

kou in de kerk. Bovendien ging er iets mis met het geluid. „Piter Wilkens probeerde de sfeer er een beetje in te houden, maar achterin de kerk was niks van zijn troubadoggedoe te verstaan.“ Mous wijdt geen woord aan de speech van de gedeputeerde. Zijn belangstelling voor het culturele hoofdstadverhaal laat nog even op zich wachten. De kritiek duikt ook.

Mous schrijft wél over de discussie die is ontstaan rond Josse de Haan, de winnaar van de Gysbert Japicxpriis 2007. Een discussie die neerkomt op de vraag of De Haan, een schrijver die graag experimenteert met compositie, literaire techniek en onderwerpt, de prijs nou wel of niet heeft verdiend. Mous vindt van wel.

Baskenland

De prijswinnaar zelf realiseert zich intussen heel goed dat hij in de Broerkerk iets bijzonders heeft gehoord. De Haan woont in 2007 al acht jaar in Frans Baskenland, is internationaal georiënteerd. „Ik search daliks de waarde fan it idee fan Jannewietske – it wie perfekt, dat idee... Europa yn, te gek!“, zo blikt hij terug op de bijeenkomst in Bolsward.

De Haan herinnert zich dat hij na afloop met De Vries naar restaurant De Doelen is gewandeld. „By it iten ha Jannewietske en ik en myn freondinne praten oer kulturele haadstêd 2018 en oer San Sebastian dat foar 2016 kulturele haadstêd wurde sil. Myn freondinne komt fan dy prachtige Baskyske stêd yn freonsk Baskenland.“

De Haan lanceert, in de periode na oktober 2007, diverse plannen om in het kader van Leeuwarden 2018 de Friese literatuur een impuls te geven. Hij denkt aan uitwisselingsprogramma's voor schrijvers, meertalige websites en het vertalen van modern Fries proza. „Ik ha ien kear kontakt hân mei in kommissje – in foto fan my op it strân fan Hendaye (dêr 'ik wenje) stried. Haw ek

Jannewietske de Vries in de Broerkerk in Bolsward, anno 2015. Hier sprak ze acht jaar geleden voor het eerst in het openbaar over haar ambities rond Culturele Hoofdstad.

Onder: De blijdschap is groot als Leeuwarden de titel binnenhaalt.

Kulturele Haadstêd moat yn elts gefal net hingjen bliuwe yn abstrakte formules. Der moat in ferbining wêze mei it deistige libben. Dan komt it goed

jaar geleden uitgezonden. De Vries ziet de beelden voor het eerst.

We zien hoe ze Josse de Haan feliciteert en een oorkonde overhandigt. Daarna komen er fragmenten uit haar speech. Kijkend naar de beelden wordt het haar te veel. Ze schiet vol. „Dit sit sa djip“, zegt ze even later. „Foar my wie it net tafallich dat ik yn dy fase fan myn libben en yn dizze provinsje deputearre waard. Dat wie ferbûn mei myn persoanlike skiidnis en myn leafde foar Fryslân en de oerstjûting dat dit gebiet ûnder de klamme tekken wei moast.“ Ze zegt dat ze bij het kijken naar de beelden ook even moest denken aan de dichter Tsjebbe Hetta, met wie ze goed bevriend was. Hetta's steunde haar en was een inspiratiebron. Ze deed een visie: wie goed geworteld is in Fryslân, kan weigemoed en zon-

Foar my wie it net tafallich dat ik yn dy fase fan myn libben en yn dizze provinsje deputearre waard

ideeën beskreuen, en stjoerd nei de pommeranjen in it bestjoer. Nea wat heard!“

Fouten
In Café de Bak heeft Jannewietske de Vries eerder al toegevoegd dat niet alles is gegaan zoals verwacht of gehoopt. Er zijn de afgelopen jaren fouten gemaakt en mensen teleurgesteld. „Spitich fansels, mar by sa 'n lang projekt kinst dat net aliten foarkomme.“

De Vries kent de kritiek op Leeuwarden 2018 zo langzamerhand van binnen en buiten. Ze hoort vaak dat het hele verhaal draait om citymarketing, bedoeld om toeristen naar Leeuwarden en Fryslân te lokken. Ze is het er niet mee eens. „Kulturele haadstêd giet echt fierder as ontsen en ekonomy. Fia keunst en kultuer kinst echt wat feroarje yn it libben fan gewone Friezen. Dêr bin ik fan oertsjûge.“

Ze vertelt over een vrouw die zich enige tijd geleden melde bij de Blokhuispoort, de plek waar de organisatie van Culturele Hoofdstad is gevestigd. „Dy frou wie in jier as

tachtich. Se sei dat se sa 'n soad oer kulturele haadstêd heard. Se woe witte of se ek wat dwaan koe. Der komt no mooglik in projekt foar minsken, lykas dizze frou dy't mei-inoar yn in leechsteande winkel sôvenis foar 2018 meitsje sille. Soks fyn ik geweldig. It lit sjen dat minsken troch kulturele haadstêd yn beweging komme. In it lûts, mar ek yn it grut, op regionaal nivo.“

Da't laet onverlet dat De Vries zich soms zorgen maakt. Kunnen de ambities uit het bidboek, op basis

waarvan Leeuwarden culturele hoofdstad werd, wel allemaal worden waargemaakt? „De takomst moat dit útwise. Kulturele Haadstêd moat yn elts gefal net hingjen bliuwe yn abstrakte formules. Der moat in ferbining wêze mei it deistige libben. Dan komt it goed.“

Tv-beelden
In datzelfde alledaagse leven kijken we in het café op een laptop naar de tv-beelden van de Gysbert-uitreiking in 2007. De opnames zijn gemaakt door nieuwszender GPTV en acht

der angst over de provinciegrenzen kijken. De Vries vertelt over Hetta's dichtregels die in de gevel van het nieuwe provinciehuis staan getiteld: jins dreamen no, jins skiidnis skiid. „Die wurden geen my oan it her. Se sizze: 'y meie it dnoomglike tinke.“ Tsjebbe Hetta overleed in maart 2013, een half jaar voordat Leeuwarden tot culturele hoofdstad werd gekozen. De Vries: „It wie feest op it plein, en dat wie practich. Mar ik miste Tsjebbe. Ik mis him noch.“